Det första och sista poemet. En episod ur Fru Lenngrens lif

Bokutgåva

Albert Bonniers förlag, Stockholm 1893.

Bland trefliga hem uti Upsala på sjuttonhundratalet fanns i synnerhet ett, som var särdeles inbjudande. Detta tillhörde professorn i filosofiska fakulteten, Magnus Malmstedt, och hans hustru, Märtha Flodin.

Mannen, som representerade intelligensen, det odlade förståndet och den litterära bildningen, ägde rika och ovanliga själsgåfvor.

Hustrun åter var en ädel typ af den sanna kvinnligheten, det fina vettet, denna rena gudsfruktan och godhet, som göra kvinnan till huslighetens och trefnadens vårdarinna, i hvars närhet det är godt att vara.

I detta hem, under hägn af så utmärkta föräldrar, uppväxte dottern Anna Maria.

Redan från sin första barndom utgjorde hon sina föräldrars glädje, ett så älskligt och rikt utrustadt barn var hon. De slösade också på henne all möjlig omsorg och kärlek. Af fadern erhöll hon en icke vanlig bildning, och af modern danades hon till en prydnad för sitt kön.

Naturen hade också begåfvat den lilla Anna Maria med en snabb fattningsgåfva, ett öfverlägset förstånd, ett varmt hjärta och en djup känsla.

Midt emot professor Malmstedt bodde en änkefru Ström, som äfven ägde en dotter, Marianne, jämnårig med Anna Maria och hennes lekkamrat, då de bägge voro små.

Marianne var en liten vacker flicka, hvarken dummare eller kvickare än barn i allmänhet. Hon ägde ingenting framstående mer än sitt vackra ansikte och sin redan i barndomen framskymtande afund. Denna var nästan uteslutande riktad på Anna Maria, ehuru Marianne icke kunde företaga något utan att lekkamraten skulle vara med.

I professorns hus vistades under denna tid en yngling, vid namn Johan Trotzig, en glad och öfverdådig gosse, som gärna retades med alla, undantagandes Anna Maria. Henne höll han verkligt af, och hon var också den, hvars ord verkade mest på honom. Äfven detta förtretade Marianne, och hon kunde icke fördraga Johan.

Oaktadt allt detta uppväxte dessa tre unga så godt som tillsammans, emedan Marianne och Anna Maria alltid någon stund dagligen voro med hvarandra.

Åren förgingo, och af de små flickorna blefvo unga tärnor om sjutton år.

Man började redan då att i Upsala tala om att Anna Maria erhållit en bildning, sådan som icke någon flicka i den goda staden eller kanske i hela Sverige hade fått.

Visserligen angaf ej Anna Marias sätt något dylikt; hon var anspråkslös och enkel, med något så blygsamt och tillbakadraget i sitt väsen, att man icke skulle misstänkt henne för någon intellektuel öfverlägsenhet, så framt det icke stundom, då några intimare bekanta till hennes föräldrar voro samlade hos dem, händt, att hon låtit hänföra sig af ett eller annat ämne och sålunda låtit dem kasta en blick in i hennes själs rikedom.

Det faller af sig själft, att professor Malmstedts hus var en samlingsplats för vittert och bildadt folk.

Ibland dem, som under de senare tiderna mycket flitigt besökte professorns hem, var magister Ström, kusin till Marianne och brorson till fru Ströms aflidne man.

Magister Ström ägde ingenting utmärkt, om icke en till narraktighet gränsande fåfänga, som gjorde, att han ville gälla för hvad han icke var och gifva sig sken af att äga kunskaper, dem han icke ägde.

Såsom gosse hade han bott hos Mariannes mor och varit af henne omhuldad med mycken ömhet; såsom yngling förälskade han sig i Marianne; men sedan han blef magister, och man började hviska om Anna Marias stora kunskaper, blef det magisterns hufvudsakliga sträfvan att intressera den snillrika flickan. Detta blef likväl icke så lätt; men om han misslyckades i dessa bemödanden, så lyckades han däremot att uppväcka den bittraste afund hos Marianne, att göra Anna Maria till föremål för fru Ströms och hennes dotters tadelsjuka samt att framställa sig själf i en löjlig dager för Johan, som aldrig kunde låta bli att roa sig på magisterns bekostnad.

En afton, efter det magister Ström varit hos professorns och under sitt besök på allt upptänkligt sätt försökt att intressera Anna Maria, framtog Johan ett papper.

“Har det någonsin fallit dig in att i mig se ett uppväxande poetiskt snille?“ frågade han Anna Maria.

“Nej, en dylik tanke har visst icke kunnat uppstå hos mig,“ försäkrade Anna Maria leende.

“Men så är det likväl, jag skrifver vers.“

“Du!“ Anna Maria såg tviflande på ynglingen.

“Ja, just jag, och beviset härpå har jag i min hand. Vill du höra mitt opus, det skäms minsann icke för sig?“

Professorn trädde nu ut till de unga. Johan måste uppskjuta med föreläsandet af sitt snillefoster. När Anna Maria och han togo god natt af hvarandra, gaf han henne likväl verserna, sägande:

“Läs detta porträtt i afton, dröm sedan om originalet och gif mig åter mitt poem i morgon.

Anna Maria tog papperet och lofvade, att han skulle få det tillbaka den följande dagen.

Då den unga flickan befann sig ensam i sitt rum, uppvek hon det lilla konvulutet och läste:

“Mitt första och sista poem, Nattmössan“.

Några dagar därefter hade Marianne en flickbjudning. Anna Maria var äfven inviterad, men hon kunde icke komma.

När de unga kaffesystrarna voro samlade, frågades genast efter Anna Maria.

“Hon har annat att göra än att sällskapa med oss,“ svarade Marianne. “Nog hafven I så väl som jag märkt, att hon ser oss andra öfver axeln och håller sig för god att prata bort en stund med sina forna lekkamrater nu, sedan hon blifvit så lärd, att hon hjälper sin far med att korrigera latinska krior.“

“Korrigerar hon krior?“ utropade de andra. “Det där är väl bara skryt af Anna Maria.“

“Å nej, det är dagsens sanning, och icke är det hon, som talat om det för mig, därtill skall hon vara alltför anspråkslös, gubevars,“ sade Marianne; “men hon har likväl bestyrt om att folk fått reda därpå. Jaha, hon

ämnar bli professor, och då förstån I väl, att hon icke kan umgås med så här okunnigt folk som vi. Då jag bjöd henne till i dag, lät hon också svara, att hon icke kunde komma.“

“Hvad skäl uppgaf hon?“ frågade en.

“Icke något. När man är en student i kjortlar, då behöfver man icke gifva några skäl. Man kan då vara så ohöflig man behagar, begriper ni.“

“Och det, fastän man är så ful som det bär sig att vara,“ inföll en liten vacker blondin. “Ful är då Anna Maria, och det med besked.“

“Icke lär hon med all sin lärdom ändå få någon man,“ menade en annan, som bar förlofningsring.

“Säg icke det; när man förstår att spela sina kort så väl som Anna Maria och se så blygsam ut och tala om både ditt och datt med herrarne, då intrigerar man sig nog till en man,“ förkunnade Marianne. “Du skulle bara se henne med docenten G– eller den stackars Karl Ström. Hon tiger icke då, må ni tro, och hennes blygsamhet hindrar henne icke att tala om Horatius och hvad de heta allt, de där gamla narrarna. Såg du icke sist, då vi voro tillsammans hos Helena, att Karl icke en enda gång talade med mig, som han ändå är till hälften förlofvad med, så upptagen var han af Anna Maria, som höll tal om, himlens fader vete hvad, men obegripligt lärdt skulle det låta. Jag talade vid henne flera gånger utan att hon låtsade höra mig, och det bara för att hon beslutit locka Karl ifrån mig. Hon tror väl, att hon med de där lärda glosorna skall lyckas bli fru Ström.“

“Men jag fruktar hon misstar sig,“ svarade Helena, en flicka på några och tjugu år. “Herrarne tycka icke om lärda fruntimmer, de kunna icke koka en ordentlig soppa.“

“Hon får väl koka soppa på sitt latin,“ menade Marianne. “Men I veten icke hvad jag fått reda på. Det är ett fynd, som kan komma att göra henne ett streck i räkningen. Jo, ni,“ fortfor hon, “Anna Maria – skrifver vers och det riktigt gement till på köpet, däruti hon gör narr af alla magistrar, Karl Ström i synnerhet. Jag fick tag i en hop af de där snygga verserna, då jag var uppe hos henne i går; de lågo i hennes sykorg, och som det dröjde en stund, innan hon kom in, så tog jag och läste dem, eftersom de voro skrifna med Anna Marias handstil.“

“Det var kanske en afskrift,“ invände en af de närvarande.

“Tro icke det, för då bedrager du dig. Nej, det är hennes egna tankar. För att bereda er en rolig stund, så – lånade jag skräpet utan hennes vetskap, och vänta bara skall ni få höra!“

Marianne tog upp ett papper ur kjortelsäcken och uppvecklade det. Hon drog ljuset närmare och läste:

“Mitt första och sista poem, Nattmössan“.

Dörrarna öppnades i detsamma, och in trädde den förtalade.

Anna Maria Malmstedt, som stod midt ibland de tadelsjuka damerna, saknade verkligen all egentlig skönhet och kunde icke alls få namn af vacker; men hennes utseende var i högsta grad behagligt, och intrycket däraf angenämt. Härtill bidrog icke så litet den enkla, men väl vårdade klädseln, de mjuka rörelserna och den flärdlösa hållningen. Blicken var öppen, pannan ren och hvälfd, ansiktsdragen rörliga.

Hon trädde fram midt i kretsen af flickorna, just som Marianne skulle fortsätta läsningen af det funna poemet.

“God dag, flickor!“ sade hon och nickade åt sina jämnåriga. “Tack för det du ville se mig!“ yttrade hon vänd

till Marianne. “Men det var mig icke möjligt att i afton få vara hemifrån, jag ville emellertid springa hit öfver på ett ögonblick för att tacka dig.“

Marianne var alldeles bragt ur koncepterna. Hon hade slängt ifrån sig papperet på bordet och framstammade några ord utan allt sammanhang.

Det blef Anna Maria likväl icke svårt att se, det hon på något sätt öfverraskat de närvarande, och helt ofrivilligt föllo hennes ögon på pappersarket.

Anna Maria fattade det helt hastigt och utropade:

“Hvad ser jag, här är ju det borttappade fåret, som jag sökt hela dagen förgäfves! Huru har det kommit hit?“

Marianne blef blodröd i ansiktet.

“Någon lär ha hittat det,“ sade en af flickorna för att hjälpa vännen ur förlägenheten.

“I så fall lyckönskar jag mig att hafva återfunnit det,“ sade Anna Maria och bemäktigade sig papperet.

“Som jag läst det,“ inföll Marianne med återvunnen fattning, “torde du säga mig, hvem som skrifvit dessa verser, och det så mycket hellre som de stöta på personlighet.“

“Men jag vill icke säga dig det,“ svarade Anna Maria med bestämd röst.

Anna Maria förde papperet till ljuset och tände eld på snillefostret. När det brunnit så nära, att elden närmade sig till fingrarna, kastade hon det öfriga på golfvet och trampade ut lågan. Hon märkte icke att på golfvet kvarlåg en bit med några skrifna rader.

Sedan elden förtärt poemet, dröjde Anna Maria en stund hos flickorna, pratande om likgiltiga saker, men gick efter en halftimmes förlopp hem till sig, emedan där var främmande.

Dagen därpå hade fru Ström några goda vänner hos sig på te. Scenen mellan Marianne och Anna Maria berättades nu med diverse förbättringar och utläggningar. Anna Marias verser omtalades såsom den värsta smädevisa öfver hela akademistaten och alla dem som umgingos i föräldrarnas hus. Hennes uppförande skildrades såsom i hög grad anstötligt.

Man ordade om hennes okvinnlighet, om hennes brist på hjärta, och man fördömde på det strängaste den förvända uppfostran hon erhållit.

Hvar och en af de goda fruarna hade någon ny historia att förtälja om Anna Maria, och alla samtliga förenade sig i att på det bestämdaste sätt förklara sitt ogillande öfver att föräldrar gåfvo flickor en bildning, som icke anstod deras kön.

En kort tid efter denna afton blef ett poem, kalladt “Tekonseljen“, bekant. Det innehöll en skarp och bitande satir öfver fruntimrens tadelsjuka och småaktiga skvalleraktighet.

Poemet väckte stort uppseende, och de underkunnige i Upsala hade sig bekant, att Anna Maria Malmstedt var dess författarinna.

De, som förstodo att bedöma dess värde, spårade däruti en egendomlig och ovanlig skaldegåfva och anade till de grunddrag, som, ehuru här ännu outvecklade, en dag skulle komma att utmärka den skaldeanda, som diktat detta. Snillets gudalåga framlyste, och man förutsåg, att den i framtiden skulle komma att skimra med hela sin styrka och bländа allmänheten.

En förmiddag, sedan “Tekonseljen“ blifvit känd, satt Anna Maria och arbetade, då Marianne inträdde till henne, blossande röd och så upprörd att hon knappast kunde tala.

“Kan du säga mig af hvem och öfver hvilka ’Tekonseljen’ är skrifven?“ utropade hon utan att hälsa på Anna Maria.

“Man påstår att det är en målning af småstadsskvallret,“ svarade Anna Maria leende.

“Om småstadsskvallret, säger du. Nåja, det må vara; men det är väl värre än det. Man har däruti skildrat min mor, och jag skall säga dig, att det är afskyvärdt, nedrigt, ja, riktigt föraktligt gjordt.“

“Hejda dig för all del!“ inföll Anna Maria, som omöjligt kunde tillbakahålla ett hjärtligt och ungdomligt skratt. “Jag förstår icke hvad du menar.“

“Icke?“ skrek Marianne. “Nå, hvem beskrifves väl i den här versen?

’En åldrig dame sin dosa skakar,
Hon krummar sig och hostar ut;
Hon putsar ljus och jämkar stakar.
Och uppå näsan slår en knut.’

Vill du säga mig det? Å, det är himmelsskriande!“ fortfor Marianne halfgråtande. “Alla känna, att min mor har den där vanan att putsa ljusen och ordna stakarna, under det hon talar, och det är riktigt ovärdigt att så där utpeka henne och göra henne till ett åtlöje.“ Nu storgrät Marianne.

Anna Maria förblef en lång stund tyst. Det smärtade henne att hafva sårat Marianne. Hon gick också fram, sägande med mild och vänlig ton:

“Marianne, jag kan heligt försäkra dig, att det djupt bedröfvar mig, om mina verser gjort dig ondt. Ja, i detta ögonblick ångrar jag att någonsin hafva skrifvit dem. Tro mig, jag ville icke såra någon därmed.“

“Men du har ändå gjort det,“ utbrast Marianne. “Kan du neka till, att du tänkte på mamma, då du skref:

’Hon putsar ljus och jämkar stakar’?“

“Det kan jag icke förneka; ty moster Ströms vana i detta fall stod för mitt minne,“ svarade Anna Maria, “men ...“

“Detta ditt erkännande är nog,“ utbrast Marianne, “och det säger jag dig, att jag aldrig skall förlåta dig ditt ovärdiga uppförande. Du har icke allenast haft för afsikt, att man skulle utskratta min mor, utan du har därigenom velat skilja mig vid Karl och göra mig olycklig för hela lifvet.“

Marianne rusade ur rummet, och Anna Maria såg efter henne med ett uttryck af verklig bedröfvelse. I flera dagar saknade hon sitt goda lynne, och det syntes, att hon plågades af något inre missnöje.

Några månader därefter flyttade fru Ström med dotter från Upsala och bosatte sig i Stockholm.

Magister Karl Ström var ännu kvar i den lärda staden, där han skötte några kollegier och fortfor alltjämt att vara en trogen gäst i professor Malmstedts hus.

Johan Trotzig hade afslutat sina examina och rest upp till hufvudstaden för att skrifva in sig i något af ämbetsverken.

En afton var Ström på visit hos Malmstedts och pratade med Anna Maria, som frågade honom efter Marianne och om han haft några underrättelser från sin kusin.

“Nej, icke sedan de lämnade Upsala,“ svarade Ström och tillade med ett inställsamt leende: “jag fruktar, att ’Tekonseljen’ förtretat min faster och Marianne, så att de icke ens vilja skrifva till Upsala. Jag har skrattat rätt hjärtligt åt det intryck, satiren gjorde på dem; de voro alldeles tröstlösa.“

Anna Maria sydde flitigt en stund utan att svara.

Ström tog detta, som att hon med välbehag åhörde honom, och fortfor därför en lång stund att göra sig lustig på sina släktingars bekostnad.

Hastigt lyfte Anna Maria upp hufvudet och frågade helt tvärt:

“Om jag icke missminner mig, så har jag hört min far säga, att magistern tillbragt sin barndom i moster Ströms hus, och att hon varit i mors ställe för magistern.“

Ström rodnade och framstammade ett ganska ljudlöst: “Ja.“

“Har Marianne icke talat om några verser, dem hon hittade, och som voro skrifna af jag vet icke hvem, men som buro titeln: ’Mitt första och sista poem: Nattmössan’?“

Äfven denna fråga bejakade Ström och detta med en högst generad min.

“Magistern vet väl, att de blefvo uppbrända; men ty värr var det endast en afskrift; originalet finnes kvar och kan en dag komma ut i världen, alldeles som ’Tekonseljen’, och då kan allmänheten få reda på, huru en magister först älskar och erbjuder en ung flicka sin hand och sedan af fåfänga öfvergifver henne. Roar det herr magistern att lära känna nattmössepoemet?“

Anna Maria tog ett papper ur en sypung, som låg bredvid henne, och räckte det åt Ström, bifogande:

“Jag har lofvat att gömma det tills vidare; men det hindrar er icke att läsa det, eftersom ni är road af den satiriska genren.“

Med någon tvekan tog Ström emot papperet. Han läste det tyst. Stilen var icke Anna Marias, och för dem, som hörde till den unga skaldinnans närmare bekanta, skulle det varit lätt urskilja, att verserna icke heller voro af henne, emedan de saknade den prägel af snille och lekande kvickhet, som ifrån början karakteriserade Anna Maria Malmstedts penna.

Ström hörde icke till kännarnes antal; också tog han för afgjordt, att det han nu läste var af författaren till “Tekonseljen“.

Under läsningen betäcktes hans ansikte af en mörk rodnad, och då han återlämnade verserna, kunde han med möda behärska sig så mycket, att han förmådde dölja, det han känt igen porträttet.

Han sade något – hvad hafva vi icke reda på – och tog kort därefter afsked.

Dagen därpå erhöll Anna Maria följande biljett:

“Mademoiselle Anna Maria Malmstedt!

Om ni är ett snille, så är ni åtminstone ett, som saknar hjärta. Ni har utan orsak lämnat min faster till pris åt åtlöjet, och jag förmodar, att ni med ’Nattmössan’ äfven tänker bereda mig samma öde. Jag underkastar mig visserligen er dom; men jag skall åtminstone försöka att göra porträttet så olikt som möjligt. Redan i morgon

reser jag till Stockholm för att förlofva mig med min kusin.

Har äran teckna

Karl Ström.“

Sedan Anna Maria emottagit denna föga innehållsrika skrifvelse, berättade hon för modern hvad som händt.

Den milda och goda fru Märtha bad att få se poemet.

Sedan hon läst det, sade hon, vänd till dottern:

“Det var ett elakt skämt af Johan, och detta borde du genast ha sagt honom.“

“Jag gjorde så,“ svarade Anna Maria; “men som det endast var skrifvet för honom och mig, skrattade jag däråt och tog en afskrift däraf. Denna blef uppbränd, som mamma vet. När Johan lämnade Upsala, gaf han mig originalet med de orden: behåll du mitt första och sista poem och låt icke någon annan se det!“

“Men du visade magistern det?“

“Därför att han var nog lumpen att skratta åt, att hans faster skulle vara tecknad i ’Tekonseljen’. Han är den, som minst af alla äger rätt att förlöjliga henne, emedan han är henne skyldig tacksamhet, och elakheten måste näpsas.“

“Jag fruktar blott, att du begagnat orätt vapen,“ invände modern, “och att du genom denna din handling gifvit dig själf en prägel af ogrannlagenhet, som jag icke ville att min dotter skulle få i någon människas ögon.“

Fru Märtha tryckte en kyss på dotterns panna och gick.

Anna Maria såg efter henne. Ögonen lyste af en egen glans, då hon helt sakta hviskade vid sig själf:

“Nej, min mor, aldrig skall din dotter blifva okvinnlig!“

Om aftonen, då hon bjöd modern god natt, sade hon:

“Så ofta jag hädanefter ser en nattmössa, skall den lifligt erinra mig, att jag är – *kvinna* och påminna mig att nogsamt vakta mig för allt, som är okvinnligt.“

Året därpå voro Karl Ström och Marianne ett äkta par.

År 1780 firades Anna Maria Malmstedts bröllop med sekreteraren Karl Lenngren.

Den unga skaldinnan utbytte flickans bekymmerslösa och af lediga stunder uppfyllda lif mot makans stränga och allvarliga plikter. Hon tog farväl af sånggudinnan för att bättre kunna införlifva sig med huslighetens mindre poetiska befattningar.

Hon flyttade med sin make till hufvudstaden.

Under de första åren af Anna Marias äktenskap lät hon lyran hvila, och det såg ut, som om hon icke mer ämnade anslå dess strängar.

Hon nöjde sig med att vara kvinna i detta ords skönaste bemärkelse; men icke nog härmed, hon var ett

mönster af husfru och snarare mor än en härskarinna för sitt tjänstefolk. Anna Maria Lenngren älskade sitt hem och lämnade det icke gärna, hvarför hon också i sällskap med främmande personer föreföll sluten.

Emot sina vänner åter var hon öppen, hjärtlig och pålitlig, begåfvad med förmågan att ibland de glada förhöja glädjen och att bland de sorgsna och lidande sprida tröst och hjälp.

Sedan hon ett par år varit gift, gaf hon likväl den hämmade skaldeådran luft, så att ett och annat gladt skämt flög ut i världen, utan att hon själf erkände dem såsom alster af sin penna. Slutligen lät hon af Kellgren öfvertala sig att lämna några bidrag till Stockholmsposten, och dessa blefvo med entusiastiskt bifall emottagna af publiken.

Medan Anna Maria Lenngren sålunda steg allt högre och högre i den svenska allmänhetens gunst, och ryktet åt hennes snillrika panna virade den lagerkrans, som skulle grönska för henne, äfven sedan tankens arbete upphört och lifvet slocknat, hade Mariannes lif varit rikt på växlingar. Hon hade först såsom gift och i besittning af endast en ganska måttlig förmögenhet lefvat indraget, men blef därefter genom arf rik. Hon och hennes man öfverlämnade sig nu några år åt ett narraktigt slöseri, så att de nedstörtades i fattigdomens afgrund.

Den 20 december år 1797, då Gyllenborg på Svenska Akademiens högtidsdag uppläste ett af honom författadt ode till fru Lenngrens ära, hade Slottskansliets handtlangare bortfört magister Ström till bysättningshäkte och hans hustru och barn befunno sig i den utpantade boningen utan bröd och utan någon, som bistod dem, och utan hopp för framtiden.

På några torftiga lämningar af en bädd, den slottskanslibetjäningens barmhärtighet låtit dem behålla, låg Mariannes lilla dotter Elise försänkt i en orolig slummer. Flickans ansikte utvisade att hon var illa sjuk.

Marianne hade ur ett litet schatull framplockat en hel mängd värdelösa småsaker, utgörande souvenirer, dem hon förvarat. Hon hade hoppats ibland dem finna något, som kunde förvandlas till pengar; men där fanns ej en enda nipp, hvarför hon kunde erhålla ens en riksdaler.

“O, min Gud, hvarifrån skall jag få medikamenter åt mitt barn!“ mumlade hon förtviflad och brast i tårar. Hennes snyftningar väckte barnet, som begärde något att dricka. Marianne skyndade fram till sitt hjärtas afgud, och sedan flickan å nyo fallit i slummer, återvände modern till det lilla skrinet. Hennes ögon föllo på botten däraf, och hon upptäckte ett helt litet paket.

Dess innehåll bestod utaf en helt liten bit papper, bränd på nästan alla sidor och gulnad af ålder. Det enda läsliga, som fanns kvar, var följande ord;

“Mitt första och sista poem: Nattmössan“.

Marianne blef först mörkröd, därefter åter blek; men öfver hennes af förtviflan fördystrade drag flög en ljusning, och hon hviskade:

“Anna Maria, ja, hon – hon skall hjälpa mig!“

Åter inlades den lilla brända pappersbiten på botten af skrinet, tillika med de öfriga sakerna, hvarefter hon tillslöt locket och läste låset.

En stund därefter satt Marianne och skref.

Klar och lysande sken vintersolen ned på Stockholms snöbetäckta gator, som vimlade af folk. Det var dagen

före julaftonen.

Marianne satt vid sitt sjuka barns bädd, oroligt lyssnande till hvarje pinglande bjällra, för att urskilja, om det möjligen kunde vara ringklockan till hennes köksdörr, som rördes.

Hon hade redan för en timme sedan afsändt det bref, hon skref den föregående aftonen. Hon väntade nu med spänd ångest på att budet skulle återvända. Hjärtat bultade oroligt i bröstet, och blodet brann i hennes ådror.

“O, om hoppet äfven nu skulle svika mig,“ mumlade den olyckliga och tryckte de sammanknäppta händerna till sitt hjärta, “då, då vet jag icke hvad jag gör i min förtviflan. O Gud, förbarma dig öfver mig och mitt arma barn!“

Dessa ord hade icke väl halkat öfver hennes läppar förrän ljudet af ringklockan kom henne att flyga upp och ila ut i köket. Med feberaktig otålighet öppnade hon dörren.

I den skumma förstugan stod ett fruntimmer, enkelt men väl klädt, med ett ansikte, hvaruti uttrycket af godhet var det mest öfvervägande.

“Anna Maria!“ utropade Marianne, och tårarna störtade utför hennes kinder.

Anna Maria Lenngren var för mycket upprörd att kunna tala, hon slöt den forna lekkamraten till sitt bröst. I denna stumma omfamning låg ett tyst, men bestämdt hopp om hjälp i nöden och tröst i sorgen.

Den bedrog icke heller; ty då Anna Maria fått makt öfver sin rörelse, voro hennes ord en vänlig försäkran om att hon kommit, för att så vidt i hennes förmåga stod hjälpa Marianne.

Hon sade detta så hjärtligt och grannlaga, att det gjorde Marianne godt in i själen.

Fru Lenngren besatt det hos ädla och goda människor egna företrädet, att i sorgens och bedröfvelsens boning sprida hopp och förtröstan, utan att hon därför genom några granna förespeglingar sökte uppväcka öfverspända förhoppningar, utan endast och allenast därigenom, att hon satte sig in i deras förhållanden, som voro behöfvande och lidande. Hon deltog i deras olyckor och sökte såsom kristen och kvinna tillhviska dem förtröstan till Honom, som ensam förmår hjälpa, blott man flyr till Hans faderskärlek med tillförsikt och fast tro.

När fru Lenngren efter några timmars förlopp slutligen bjöd Marianne farväl, låg icke mer hopplöshetens dystra prägel utbredd öfver Mariannes ansikte, utan däröfver hvilade ett uttryck af den frid, ungdomsvännen lämnat kvar i hennes själ.

Anna Maria åtog sig helt och hållet alla omkostnader för lilla Elises uppfostran och underhåll.

Dagen efter sedan hon gjort första besöket hos Marianne, skref fru Lenngren till Johan Trotzig, som då var öfverinspektör vid Blockhustullen, följande rader i ett bref, som för öfrigt uteslutande vände sig omkring Trotzigs familjeförhållanden:

“– – – Jag måste nu erinra dig om en af dina ungdomsfantasier. Påminner du dig ditt första och enda skaldeförsök, ’Nattmössan’? Du skref det öfver magister Ström. Jag vill blott nämna, att Ström sitter på gäldstugan, har förlorat sin befattning, förstört sin förmögenhet och äger icke mer någon utsikt att komma på fri fot. Jag behöfver icke säga mera; Trotzigs goda hjärta skall tillägga det öfriga –“

Några dagar därefter var Ström försatt på fri fot; ännu någon tid och han hade genom Trotzig fått en plats i tullverket. Visserligen voro inkomsterna icke särdeles stora, men ändå tillräckliga för att han skulle kunna

draga sig fram på dem och med den hjälp fru Lenngren gaf Marianne äfven försörja henne. Elise behöfde han icke tänka på, hon omhuldades af sin beskyddarinna.

Så väl Ström som hans hustru hade genom olyckan blifvit förda på andra tankar och lärt sig värdera sparsamhet och arbete.

Om Marianne i sin ungdom förföljt Anna Maria med sin afund, gick numera icke någon dag förbi, då hon icke välsignade sin barndoms sällskaparinna.

Mariannes hälsa hade emellertid blifvit bruten, och endast några få år lefde hon, sedan deras ekonomiska ställning blifvit förändrad. Hon dukade under för den sjukdom, hon under sorgens dagar ådragit sig, och då Elise var femton år, betalade modern sin skuld till jorden. Marianne utandades sin sista suck i Anna Marias armar och anförtroende åt hennes kärlek sin dotter.

“Blif hvad du varit för mitt barn!“ hviskade den döende.

“Det lofvar jag,“ svarade fru Lenngren.

“Gud löne dig för all din godhet!“

“Och nu, Marianne, säg, att jag godtgjort dig den smärta, jag en gång tillskyndade dig!“ hviskade fru Lenngren.

“Godtgjort?“ upprepade Marianne. “Ack, Anna Maria, det var icke smärta jag då kände, utan harm. Den läxa ditt poem gaf, lärde mig att för framtiden vakta mig för tadelsjukan. Må den Högste vaka öfver dig, mitt barn och min make!“

Sexton år därefter låg fru Lenngren på sin dödsbädd.

Magister Ström hade redan gått att förena sig med sin maka. Elise var gift och hade flera söner. Fru Lenngren hade själf satt kronan på fosterdotterns hufvud, då Elise, en tjuguårig tärna, trädde i brudstol.

I tio år hade Elise varit en lycklig maka, då Anna Maria Lenngrens tilltagande sjuklighet likt ett dystert moln fördunklade Elises lefnadshimmel.

Elise hade varit en af de högst få, åt hvilka skaldinnan anförtrodde sin sjukdom, och hon hade äfven fått det sorgliga förtroendet att vara närvarande vid operationen; men ehuru den senare blef lyckligt utförd, var den fruktlös. Fröet till det onda blef kvar, det utbredde sig å nyo och alstrade outsägliga plågor.

Fru Lenngren bar dem likväl med en kristens undergifvenhet och en ängels tålamod.

Elise tillbragte dagligen några timmar hos den i så många afseenden utmärkta kvinnan och lärde sig att i henne beundra den fullkomliga själsstorhet, som under alla lifvets skiften karakteriserade Anna Maria Lenngren.

Då Elise, ju närmare det led emot döden, icke kunde tillbakahålla utbrottet af sin smärta, brukade fru Lenngren helt mildt yttra:

“Gråt icke, barn, jag är ju nöjd att dö, jag fruktar icke min sista stund; ty jag är icke rädd för Gud.“

Utom Elise, som hade fru Lenngren att tacka för allt hvad hon ägde, fanns det ett barn i samma hus, där fru Lenngren bodde, som äfven skulle komma att sakna henne.

Fru Lenngren hade de senare åren af sitt lif med moderlig ömhet fäst sig vid den lilla Augusta, och flickans närvaro vid hennes plågoläger utgjorde något, som på ett välgörande sätt smekte detta hjärta, som aldrig fått smaka modersglädjen.

I förbigående må vi nämna, att fru Lenngrens yngsta fosterdotter, Augusta, ännu för ett tjugutal af år sedan lefde och alltid med den djupaste vördnad, kärlek och tacksamhet talade om sin snillrika fostermor.

Den åttonde mars 1817 afled Anna Maria Lenngren, djupt sörjd af anhöriga och vänner, men kanske mest ändå af sina båda fosterbarn, Elise och Augusta.

Den förstnämnda, icke mer ung, var också klarast medveten af den oersättliga förlust hon gjort och kunde under åratal icke höra fru Lenngrens namn nämnas utan att fälla saknadens tårar.

Såsom en skyldig hedersgärd, lät Svenska Akademien till den snillrikaste af Sveriges skaldinnors ära slå en skådepenning, och på Klara kyrkogård lät samma Akademi öfver hennes jordiska kvarlefvor resa en grafvård.

Till denna grafvård såg man under tjugu års tid en kvinna dagligen vandra för att stanna och med en tyst bön dröja där. Denna kvinna var Mariannes dotter.

Tjugufem år efter fru Lenngrens död, den åttonde mars 1842, jordades Elise på samma kyrkogård.

Hon hade framlefvat ett långt och lyckligt äktenskap vid sidan af en make, som hon älskade. Med den idealiska bilden af fru Lenngren såsom kvinna för sin själs ögon, hade hon sträfvat att såsom hustru ernå samma fullkomlighet.

Då Elise för alltid tog afsked af sina barn, gaf hon hvart och ett af dem något minne af sin välgörarinna.

Det yngsta, en gosse af oroligt och lifligt lynne, fick en liten bränd papperslapp med några ord af skaldinnans handstil. Då Elise gaf sonen Karl denna lapp, sade hon:

“Det är en autograf, min son, af det största kvinnliga snille Sverige ägt; bevara den väl!“

Några år efter moderns död råkade Karl, då student i Upsala, genom ungdomligt öfverdåd på obestånd.

Bröderna hade åtskilliga gånger betalt hans studentskulder, men tröttnat och förklarat att han finge hjälpa sig själf.

Krediten var slut, men behofven stodo kvar. Unga Karl visste icke, hvart han skulle vända sig.

En dag, då han varit ute på vigilans, återvände han emot aftonen, men utan att ha kunnat vigilera sig till en enda riksdaler. Uttröttad, plågad af hunger och nedtryckt af bekymmer, kastade han sig på en stol och tände den enda ljusstump han ännu hade kvar.

Helt sorgset blickade han omkring rummet, tog därefter upp en gammal plånbok, hvars alla gömmer han genomletade i hopp att finna något där kvarglömdt mynt, men utan att finna hvad han sökte. Han förde slutligen fingrarna in i en liten lönficka och fick tag i ett papper.

Han drog fram fyndet med en min, som hade han varit säker på att han funnit hvad han förgäfves letat efter; men då ljusskenet föll därpå, mulnade blicken. Det var ett litet af ålder gulnadt omslag, hvarpå stod: “Anna Maria Lenngrens handstil“.

Han uppvecklade omslaget; det innehöll en nästan brun papperslapp, med orden: “Mitt första och sista poem: Nattmössan.“

En stund stirrade Karl därpå.

Minnet af hans mor, allt det goda hon talat om Anna Maria Lenngren, alla de kloka råd och varningar, modern gifvit honom, huru illa han lagt dem på minnet, och huru han alldeles svikit hennes förhoppningar, allt framstod lifligt för hans själ.

Hans morfaders öden, huru denne förslösat sitt lif och blifvit räddad genom fru Lenngren, allt mindes han nu, som han sedan en längre tid förglömt.

Ur dessa betraktelser väcktes han af en kamrat, som kom inrusande och ropade:

“Virat, vivat, här är pengar! Nu skall du få låna några riksdaler.“ Kamraten slängde några sedlar på bordet.

“Huru har du kommit öfver mynt?“ frågade Karl. “För några timmar sedan ägde du lika litet däraf som jag.“

“Lefve autografsamlarne! Jag har fått mina pengar af en man som köper autografer. Jag hade efter salig far min ett gammalt bref från Stagnelius. Jag har sålt det, och därifrån har jag nu pengar. Äger du några kråkfötter efter en märkvärdig person, så skall jag sälja dem till uppköparen af autografer, och det genast; ty han reser i morgon till Stockholm.“

Karl blickade på de af fru Lenngren skrifna orden, tvekade ett ögonblick, men följde sedan kamraten.

Mannen, som samlade autografer, var öfverdirektören Schwartz. Han köpte den lilla lappen, som tillika med hela den öfriga autografsamlingen af honom skänktes till en finsk autografsamlare.

Karl blef efter denna oförmodade hjälp en stadgad och ordentlig ung man och sedan tjänsteman i Stockholm.

Detta är den enkla historien om “det första och sista poemet“, som genom fru Lenngrens handstil blef en räddning i nöden.

* * *

Digitaliserad av Litteraturbanken.

Konverterad av Arkivkopia och publicerad på
https://arkivkopia.se/sak/littbank-SchwartzMS_ForstaOchSistaPoemet.

Filen skapad 2018-12-13 19:04:29.362159